

Jentene på Seestrasse

Det var først da han lå i en ambulanse på vei til døden, og motgående biler lyste opp den mintgrønne himlingen av kunstskinn, som minnenes granatnedslag utenfor Cherbourg, da det virket som om amerikanernes mål var å tømme ammunisjonslagrene, og han til slutt mistet alle tærne på høyre fot, at herr Gottlieb husket hva den unge avdelingsdirektøren hadde sagt i sin improviserte tale til ham da han gikk av med pensjon etter 26 år i Kühl & Partner GmbH:

«Du virker som et helt menneske, Gottlieb.»

Så kom han på dette med fisken. Og han tenkte på at campingbilen, som han hadde kjøpt etter at Ursula døde, sto igjen ved Steintangen, med skyvedøren åpen og en kaffekopp på benken ved siden av vasken. «Festtag in Tirol» kunne høres fra dørhøytalerne foran, sengen var uoppredd og den ene fiskestangen ranglet og slo i stangholderen nede ved vannet.

Og så ble alt dette ubetydelig et øyeblikk, mens det svarte ansiktet med de rovgriske tennene, som flere ganger hadde åpenbart seg, flytt ut i to afrikanske masker, og så forsvunnet, trengte seg inn i synsfeltet igjen. Det måtte være en slags primitiv, arketypisk forestilling før døden, og så fort det mintgrønne var der igjen, uten det svarte

fjeset, følte herr Gottlieb seg trygg på at han snart ville omsluttet av hvitt lys og føres til et godt sted, englelett og fri for sitt jordiske åk. Han hadde ikke vært noen trofast kirkegjenger i sin tid på jorden, men Gud skrev til menneskene for at de skulle vite at de hadde evig liv, de som tror på Guds navn, og herr Gottlieb hadde sin barnetro, og han hadde, som avdelingsdirektøren sa, vært et helt menneske, og han hadde ingen ting uoppgjort med noen på denne siden av døden, med unntak av fisken på Steintangen.

Det var et siste lystig støvelspark fra skjebnen. I 77 år hadde han holdt på med dette som het livet, og så, akkurat da han endelig hadde krocket en tyrifjordørret, etter å ha fisket nesten sammenhengende i fire døgn, skulle han dø, for det kunne ikke være en elendig gjedde til, det var noe med dirringen i stangtuppen, det kontante tilslaget, men så hadde han falt om, og polakken i kjeledress, som luktet kål og satt femti meter bortenfor ham kvelden før med karpestang og knipset sneiper utover vannet med en tynn tråd av røyk som hang igjen i kveldsluften, kom tilfeldigvis kjørende og ringte etter ambulanse, og nå var det snart slutt.

Den veldige kraften hadde dratt stangtuppen ned i vannet. Det hadde vært en riktig avgjørelse å tilbringe ferien ved Tyrifjorden, heller enn å jage etter de sære pinnene oppå Hardangervidda, slik han hadde gjort de siste åtte årene – de kunne stå og se på en mark i en time før de plutselig svømte videre og var ikke verdt margarinene de måtte stekes i. Dessuten ville han ha kortere vei til Kielfergen. For det hadde ant ham, da han dro ned fra fjellet året før, at han ikke kom til å orke det igjen; vinden og de store avstandene og det at det kunne bli så kaldt om natten i Westfalia-camperen som Ursula hadde nektet ham i alle de årene, og som han, med et anstrøk av trassig fryd,

hadde kjøpt mens hun fremdeles lå i kjøleren på Friedmann & Sønn. Ursula hadde liknet litt på moren hans i det henseendet, selv om moren sikkert hadde nektet ham ting kun for å styrke ham, slik at han ikke skulle bli skuffet i møte med livets realiteter, for dem var det mange av, og moren hadde virkelig vært glad i ham, og hun hadde holdt ham i hånden da de spaserte på Seestrasse, nede ved vannet, da han var gutt, og han likte å ta av seg den lille jegerhatten med det flettede kalveskinnsbåndet for jentene som gikk forbi, eller kanskje hun ikke hadde holdt ham i hånden på Seestrasse, ved nærmere ettertanke, for var han ikke blitt nesten tolv innen de flyttet dit? Men så ville ikke nakkemusklene lystre lenger, og hodet vippet bakover, slik at han kunne se himmelen og kvelden og iblant et tent gatelys gjennom ruten av pleksiglass i skilleveggen mot førerhuset samt sladrespeilet som av en eller annen grunn var vinklet slik at han ikke så sjåførens øyne, men nakkestøtten på passasjersiden.

Og så var den svarte skyggen der igjen, og hender løftet hodet hans som hodet til en partert gris, og la noe under, hvorpå han kunne se en skjerm, med stolper og sifre i samme lysende blåfarge som neontetraene i akvariet på eldresenteret, dit han iblant dro for å besøke Emmerich Kunze, en av de få gjenlevende fra kompaniet, selv om han ikke likte Kunze noe særlig og aldri hadde gjort det, fordi han på en måte ikke hadde vært en av gutta, selv om han på en annen måte ikke hadde gjort noe galt heller. For det skulle sies at Kunze alltid hadde tatt med seg waldorfsalat til den årlige veteransamlingen. Han kunne dessuten huske at Kunze hadde takket ham veldig pent, med blomsterbukett på døren og så videre, den gangen på syttitallet da han anbefalte Kunze til stillingen som gartner og altmuligmann for Kühl-familien, som disponerte fire hus til sammen. Han hadde fortalt herr Kühl, uten

å nøle, at Kunze var et pliktoppfyllende menneske, noe man i sannhet kunne diskutere. Så det å besøke Emmerich Kunze var, om ikke en stor dåd av barmhjertighet, så en god gjerning, en slik ting han hadde villet at avdelingsdirektøren skulle nevne i avskjedstalen, om det nå hadde vært slik at ansatte i Kühl & Partner GmbH skrev sine egne avskjedstaler, og det ikke ble gjort ad hoc av en kvise ung mann som ikke kjente firmaets historie. Så han hadde ikke besøkt Kunze så ofte de siste årene, ikke bare fordi han ikke var en av gutta – ingen var vel det lenger – men også fordi han alltid kvernet i vei, der han satt med druene og pillebrettene og oldebarnas tegninger på veggen av mennesker bestående av bare hode og lemmer, om at han var så redd for å dø, og om verdenssmerten, som han påsto at han kunne kjenne når han så på TV i fellesrommet, den forfengelige gjøken, for så lugubert kunne det jo ikke være. Man måtte gjøre det man kunne mens man var til, og håpe på det beste når det gjaldt det som skulle komme, og var det slik at livet helt enkelt besto av de flyktige gleder og forbigående sorger som fylte dagene, og det var en kamp for noen mens det var en dans på roser for andre, og det viste seg at det hele egentlig hadde vært nokså meningsløst, så måtte man ta til takke med det og holde hodet høyt. Slik resonnererte herr Gottlieb nå også, men etter hvert bare mellom smerteriene, når det slapp i brystet og det lysnet nok til at synsfeltet utvidet seg igjen, slik at innsiden av ambulansen trådte fram, med skjermen, gassflaskene, hyllen med nakkekrager og de oransje taskene som liknet svømmevester i holderen oppunder taket.

Do you speak english og does it hurt here hørte han til høyre for seg, der han av en eller annen grunn ikke lenger fikk øynene til å se, men det gjorde ikke mer vondt der enn noe annet sted. Så tok de store hendene og flyttet på

grisehodet hans igjen, slik at bildet ble et helt annet, med et større sidevindu, også det innrammet av det mønstrede kunststoffet med tannlegefarge, et veggmontert telefonrør, og et bilsete hvor det satt en skikkelse som tydeligvis ikke var en arketypisk forestilling i dødsøyeblikket, men en afrikaner. Han orket ikke å svare denne mannen. Han visste ikke engang om stemmen virket. Det måtte være en rekordstor ørret som nå svømte omkring der nede, med trebbelkroken i ganen og gjellene vilt utspilt, mens snellebremsen sang inne på land, hvis ikke fisken allerede hadde dratt ut alt snøret og røket det ved svivelen, skjønt det var et nesten nytt multifilamentsnøre, som ifølge den lille mannen som hadde prøvd å snakke tysk i sportsforretningen, kunne klare 13 kilo, og det skulle holde, selv hvis fisken lå tett opp til Jan Bjørnholts rekord på 11,3 kilo, som han hadde sett bilde av i *Anglerfibel – Süßwasser in Skandinavien*, men det var jo fra båt i 1988, samme år som EM, med semifinale på Volkparksstadion og tydeligvis ikke seier til russerne i finalen på gamle Olympia.

Deretter må det ha vært en forandring i tilstanden hans som slo ut på måleinstrumentene til Ota Benga, eller hva han nå het, den blåsvarte mannen som satt i stolen ved siden av ham. Det var ingen tvil om at han arbeidet med å redde et liv, og herr Gottlieb tok seg i å heie på ham i det stille, selv om han ikke stolte på ham med én eneste celle i kroppen, og så kom det et nytt støt i brystet og smerte verre enn da han mistet tærne i Frankrike, for den gangen hadde ikke herr Gottlieb trodd at han skulle dø – ingen sekstenåringer tror de skal dø – og vyene om alt som lå framfor ham i tid, og dermed utenfor hans kropp, hadde gjort ham i stand til å rette tankene ut av smerten. Men den eldre herr Gottlieb hadde jo for så vidt tanken om himmelen, eller hva han skulle kalle det, og det var ingen grunn til at han ikke skulle komme dit, for han hadde dratt sin

del av lasset, for eksempel i Kühl & Partner GmbH, helt fra den gangen gamle Kühl selv drev geskjeften, gjennom årene med datteren Gina Kühl – den hundjevelen – til sveitseren med det bakovergredde håret. Uansett måtte det være et sted uten mennesker som ville ham vondt. Så Gina Kühl var altså ikke der. Det var ikke sikkert at Ursula var der heller. Han hadde jo elsket Ursula, eller prøvd å elske henne, men hun lot ham liksom aldri være i fred, selv ikke når de var i to forskjellige rom, hadde han nær sagt, og hun så alltid på ham med det blikket, som om hun ventet seg en slags innrømmelse, og hun skulle alltid spørre ham ut om disse litt særegne tingene han en sjelden gang gjorde, som å ligge i badekaret i opptil fire timer med munnen bare så vidt over vann, eller å stå opp klokken tre om natten og rake løv i lyset fra en lommelykt, men hun hadde dødd til slutt, og de hadde ikke hatt noe usagt, og han innbilte seg at hun var mer eller mindre fornøyd med det livet hun hadde levd.

Nå måtte sjåføren ha økt farten, men ikke på Ota Bengas signal, for de syntes ikke å kommunisere, de to. Plek-siglassruten var stengt. Men uansett var den hvite støyen, som måtte være lyden av dekkene mot veibanen eller farts-vinden eller begge deler, sterkere nå, og han fyltes av en nytteløs ømhet for fisken som kjempet alene, og håpet at den polske gjestearbeideren hadde gjort noe med det, eller hvis han ikke hadde vært åndsnærværende nok til å gjøre noe med det, at noen ville komme og se stangtuppen bøye seg ensomt og ta affære, for noen måtte jo fjerne bilen. Kanskje politiet. Det måtte være litt av en utrykning, i det ene øyeblikket sitte og svette over traktekaffen på politistasjonen i Hønefoss eller hvor de nå kom fra, og i det neste sveive inn den største tyrifjordørreten siden Jan Bjørnholts rekord i 1988, og det var forresten samme år som fotball-EM, men han kunne plutselig ikke huske

hvor langt Vest-Tyskland kom, samtidig som han innså at det var helt uten betydning. Det var i alle fall en edelfisk, tilslaget var nemlig så kontant, uten noe av gjeddass tunge feighet. I de få sekundene de var i hver sin ende av snøret, før det begynte å prikke i armene, og han måtte sette stangen tilbake i røret han hadde klemt fast mellom to steiner ved siden av den lille betongutstikkeren, der nedenfor bussholdeplassen på Steintangen, gjorde ikke fisken tegn til å stille seg sidelengs som en blykjøl, slik en gjedde ville gjort, skjønt han kunne ikke være sikker, for som troppssjefen hans i fjerde *Waffen-SS* panserregiment, Heinrich Lichtermann, ville sagt, så vet du oftest ikke hvem de er før du er oppi trynet på dem, men Lichtermann døde jo for så vidt før de var kommet til Oradour-sur-Glane, mens herr Gottlieb fikk se den stille landsbyen, kirken, tusen spurver som lettet fra et tre samtidig og deretter Normandie, der han ble truffet, og kom hjem igjen etter bare fem uker ved fronten, til moren, som syntes å ha blitt en annen på et vis, mens han selv bare hadde mistet tærne på den ene foten, og det hadde ikke forvansket livet hans nevneverdig, bortsett fra dette med balansen, som jo er knyttet til det fulle fotbladets evne til å justere kroppens tyngdepunkt, noe som kunne være et problem, særlig på Hardangervidda, der han hadde villet komme seg bort fra de mest tilgjengelige vannene og de andre fiskerne fordi han iblant fikk en så gjennomgående trang til å være alene at det kunne likne angst, men måtte gi opp, siden han bare falt om kull i lyngen med håven og alle stangdelene, og heller sette seg inn i campingbilen og høre på «Die lustige Harmonika».

Og da smerten kom for fullt nok en gang og alt omkring ham ble ullent, var det lett å tro at tilblivelsen og avslutningen, og livet imellom, var tilfeldig og uten betydning og at han ville bli glemt etter kort tid. Han stirret på den

fryktelige svarte masken, svevende over ham som et malaribefengt mareritt fra en roman han hadde lest mens de ventet på avmarsj utenfor postkontoret, en mandag må det ha vært, for han kunne ha sverget på at han hadde spasert på Seestrasse dagen før, og det gjorde man alltid på søndager, og han hadde så pene hender den gang, og jentene på Seestrasse hadde alle så fint hår og holdt mødrene sine i hånden, iblant med små paraplyer, eller fedrene i turnsko og golfjakker med belte høyt i livet eller ullfrakker med fiskebensmønster og hatt med silkebånd som skinte i lav sol, og jentene på Seestrasse smilte til alle de passerte, og gasslyktene ble tent, selv om det ennå ikke var ordentlig mørkt, og stilte man seg i en viss vinkel sto én lampe nesten rett bak den neste, slik at hele rekken av lamper, fra den nærmeste til de som forsvant i disen fra havet, ble en eneste lang orm med gygne ledd, hvis hale ble mindre og mindre til den forsvant i bare lys, akkurat som jentene på Seestrasse hadde fint hår og holdt mødrene i hånden, og hvis de kjente deg fra før, hilste de, og de luktet lavendel fra kommodeskuffer og så ikke ned på vannet eller på lykterne slik en gutt ville gjort, men gikk med åpne ansikt av forventning, som om ingen av dem visste hva som bodde i sjelenes mørke.

Bilen krenget. Herr Gottlieb kunne se forbi Ota Benga, ut av sidevinduet, mellom stripene av frosted glass som skulle hindre enten fritt innsyn eller fritt utsyn, han kunne ikke komme på hva som var logisk. Der, i en bil de var i ferd med å passere, satt to gutter i baksetet og spilte videospill på skjermer plassert i nakkestøttene framfor seg, og det gikk opp for herr Gottlieb, i all sin fylde, at han virkelig skulle dø. Han ble overveldet av tanken på at ingen andre enn Ota Benga og sjåføren visste at han lå der, og overveldet av vissheten om at det var helt tilfeldig at det var nettopp han som skulle dø, på samme måte som det

var helt tilfeldig at han hadde levd, og det forekom ham at det ikke fantes noe stort regnskap der hans død ville etterlate et minus, det følte som om ingen kunne se ham, selv om Ota Benga jo satt der. Han innså, med en klarhet han aldri hadde opplevd før, hva det vil si å være menneske, og dermed kjente han en redsel dypere enn han trodde var mulig, og han ønsket, underlig nok, at han kunne fortelle Ota Benga om denne redselen, for han kunne ikke huske å ha opplevd noe så altomfattende, noe så sant at det ikke levnet en trevl av håp, og alt han hadde sagt og gjort, hvert håpefulle ord til Ursula, hver gjerning av tenkt skjønnhet og orden, hver gang han hadde oljet hengslene på garasjeporten eller lest i *Unsere heimatische Pflanzenwelt* og memorert de latinske navnene på blomstene som han tenkte å plukke og presse til en egen samling hvis han noensinne kom så langt, hadde vært forgjeves. Alt ville forsvinne med ham.

Og lysene brant som sporild over ambulansheimlingen, og han klemte Ota Bengas hånd som en kvinne og ba om unnskyldning med det siste han hadde av stemme, jentene på Seestrasse smilte til alle de passerte, ved Steintangen sto lensmannen og avlivet en fisk med holken på en lommelykt, og herr Gottlieb prøvde å fokusere på mønsteret i taket, der det var visse geometriske gjentakelser som gjorde at han kunne trekke streker mellom de knappestore mintflekkene og de mindre, lyse prikkene i ytterkant, slik at alt ble hjulnav og eiker, eller solstråler på barnetegninger, lik de som hang på gamlehjemmet, på rommet til Emmerich Kunze, som jo hadde vært den beste av dem, måtte han til slutt innrømme, for da de drev de mange hundre kvinnene og barna inn i kirken i Oradour-sur-Glane og tente på, og det smalt som skudd da det gamle reisverket brant der inne, og den lille jenta med det lyse håret trengte seg ut, med en hale av røyk, gjennom døren

han og Emmerich Kunze var satt til å vokte, og Emmerich sa at de burde la henne løpe, siden de sto bak buskene ved sideskipet der ingen kunne se dem, gjorde herr Gottlieb som han skulle, og slo henne i hodet med geværkolben, om og om igjen, til hun ikke lenger rørte seg.

tiden